הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר זרעים

קרית ספר על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-שמיטה-ויובל/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
פרק ב 5
הלכה א 5
פרק ג 5
הלכה א 5
הלכה ה 6
פרק ד 6
הלכה א 6
הלכה כב 7
הלכה כד 7
הלכה כה 7
פרק ה 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ח 8
הלכה ט 8
הלכה י 8
הלכה יא 9
הלכה יב 9
הלכה יג 9
הלכה טו 9
הלכה יז 9
הלכה כא 10
פרק ו 10
הלכה א 10
הלכה ו 10
הלכה ח 10
הלכה י 11
פרק ז 11
הלכה א 11
הלכה ה 11
הלכה ו 11
הלכה ט 12
הלכה יב 12
הלכה יג 12
הלכה טו 13
הלכה יט 13
הלכה כא 13
פרק ח 14
הלכה א 14
פרק ט 14
הלכה א 14
הלכה ב 14
הלכה ד 14
הלכה ה 15
הלכה ו 15
הלכה ט 15
הלכה יא 15
הלכה יד 16
הלכה טו 16
הלכה כח 16
הלכה ל 16
פרק י 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ג 17
הלכה ח 17
הלכה ט 18
הלכה י 18

הלכה יא 18
הלכה יג 18
הלכה יד 19
הלכה טו 19
פרק יא 19
הלכה א 19
הלכה ג 20
הלכה ד 20
הלכה ו 20
הלכה ח 20
הלכה ט 21
הלכה יג 21
הלכה יד 21
הלכה טו 21
הלכה יז 22
הלכה יח 22
הלכה יט 22
הלכה כ 22
הלכה כא 23
פרק יב 23
הלכה א 23
הלכה ב 23
הלכה ג 23
הלכה ד 23
הלכה ה 24
הלכה ח 24
הלכה ט 24
הלכה י 24
הלכה יא 24
הלכה יב 25
הלכה יד 25
הלכה טו 25
פרק יג 26
הלכה א 26
הלכה ז 26
הלכה י 26
הלכה יב 27
הלכה יג 27

פרק א

הלכה א

מצות צה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית דכתיב ושבתה הארץ שבת לה' בחריש ובקציר תשבות:

אזהרת קפה שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו דכתיב שדך לא תזרע וגו' והעובר על לאו זה לוקה:

אזהרת קפו שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו דכתי' וכרמך לא תזמור והעושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה הכתוב בהם. ואינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה דזמירה בכלל זריעה שדרכו של זומר לצמוחי פרי כזורע ובצירה דענבים בכלל קצירה דתבואה דהיא אב מלאכה דשניהם חותכים ולמה פרטן הכתוב לזמירה ובצירה דכתיב לא תזמור ולא תבצור לומר לך על שני תולדות אלו בלבד חייב ועל שאר התולדות עם שאר האבות שבעבודת הארץ שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה מדאוריתא עליהם. ואחד הכרם ואחד שאר האילנות דהא שבת הארץ דכתיב בקרא היינו שתשבות מזריעה וזימור שהן מיוחדין בארץ ובכל האילנות וכדכתיב תהיה כל תבואתה לאכול דאילנות בכלל תבואה כדילפינן שליש דזתים מדכתיב ועשת את התבואה לשלש השנים אל תיקרי לשלש אלא לשליש. וכל שאר הפרק וכל פרק שני מדרבנן:

פרק ב

הלכה א

-העתקה מסוף פרק א-

[**וכל** פרק שני מדרבנן:]

פרק ג

הלכה א

עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני מפני שמתקנה לשביעית דמדשרא רחמנא ילדה דהיינו עשר נטיעות הלכה למשה מסיני מכלל דזקנה אסירא הרי דעל ידי הלכה למשה מסיני נאסרה תוספת שביעית דלהיתירא דנטיעות לחוד לא איצטריך דמהיכא תיתי לאיסור. וכי גמירי הלכתא בזמן שבית המקדש קיים דומיא דניסוך המים דמה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך המים

שנתנו למשה גבי הדדי דבכל מקום שנינו אותם ביחד דכך ניתנו אלא ודאי למילף סמכינהו הלכתא.

הלכה ה

עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה ודבר זה הלכה למשה מסיני כדא' דחסה תורה על ממונם של ישראל שאם לא יחרוש להם יתיבשו דאין כחן יפה כזקנות ותמיהא לי טובא אמאי איצטריכא הלכתא לחרישה דלא אסירא אפילו בשנה שביעית מדאוריתא כדאמ' לעיל והיכי מחמרינן בתוספת שביעית בזקנה טפי משביעית גופיה. היו עשויות שורה או מוקפות עטרה אין חורשין אלא צרכן לכל אחד ואחד ונראה דהא דחורשין היינו מעצרת ואילך עד שלשים יום קודם ראש השנה דלא חשיב שדה אילן אבל בתוספת דשלשים יום דהוי הלכתא אפילו צרכן אסיר דלא גמירי אלא עשר נטיעות מפוזרות הא לאו הכי אסיר כדאמר'. הדילועים והנטיעות מצטרפות לעשרה ונראה דהאי צירוף נמי אינו לתוך שלשים יום של ראש השנה דנטיעות הוא דגמירי ולא דילועין ונטיעה הוא אילן קטן כל זמן שקוראין לו נטיעה ואילן שנקצץ מטפח ולמטה הוי כנטיעה:

פרק ד

הלכה א

כל שתוציא הארץ בשנה שביעית בין מן הספיח בין ממה שעלה מאיליו ואין לו זרע הכל מותר לאכול מן התורה דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו':

אזהרת קפז שלא יקצור ספיחי שביעית כדרך שקוצר בכל שנה ואם קצר כן לוקה דכתיב את ספיח קצירך לא תקצור דהיינו כדרך קצירה שקוצר ומעמיד כרי ודש בבקר או קצר לעבודת הארץ אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל. באחד בתשרי ראש השנה לשמטין וליובלות דכתיב ובשנה השביעית שבת וגו' וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה וגו' מראש השנה נדון מה יהא בסופה ודנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים יובלין דכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה לפי שנאמר ביום הכיפורים תעבירו שופר יכול לא תהא מתקדשת אלא מעשרה בתשרי תלמוד לומר וקדשתם את שנת החמשים מלמד שמתקדשת והולכת מתחלתה. ואין העבדים משתעבדים לאדוניהם ומשהגיע יום הכיפורים תקעו בית דין בשופר נפטרו עבדים לבתיהם וחוזרות שדות לבעליהן:

הלכה כב

אזהרת קפח שלא יאסוף פירות אילנות שביעית כדרך שאוספם בכל שנה דכתיב ואת ענבי נזירך לא תבצור ואם בצר לעבודת האילן או כדרך הקוצרים לוקה אלא כל שיכול לשנות משנה שלא כדרך שאר השנים:

הלכה כד

מצוה צו להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה והנועל כרמו או סג שדהו בשביעית בטל מצות עשה וכן אם אסף לתוך ביתו כל פירותיו בטל המצוה דכתיב ונטשתה אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכל מקום דכתיב ואכלו אביוני עמך ויכול להביא לביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר דהא כתיב לכם לאכלה לך ולעבדך וגו'.

הלכה כה

אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד דכתיב כי תבאו אל הארץ ונוהגת בכל זמן דלא קפיד קרא אלא אביאת ארץ ישראל לא אבנין בית. כל שהחזיקו עולי מצרים הוי קדושה לשעתה ובטלה כשגלו וכל שהחזיקו עולי בבל הוי קדושה לעתיד דכתיב אשר ירשו אבותיך וירישתה ירושה ראשונה ושניה יש להם אבל לא שלישית משמע דראשונה פסקה כיון שיש ירושה אחרת אחריה וירושה שניה לא פסקה כיון שלא כתב ירושה שלישית אחריה:

פרק ה

הלכה א

פירות שביעית נתנו לאכילה ולשתיה דכתיב שבת הארץ לכם לאכלה ושתיה בכלל היא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' וסיכה כשתיה כדכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ולהדלקת הנר ולצביעה דכתיב תהיה ולמדו מפי השמועה תהיה אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע.

הלכה ב

ואכילה ושתיה הוא לאכול דבר שדרכו לאכול ולשתות דבר שדרכו לשתות ואין מחייבים אותו לאכול מה שאין דרך בני אדם לאכול כתבשיל שנפסד דאף על גב דאמרינן לאכלה ולא להפסד לא חיישינן אם הולך לאיבוד דאינו ראוי לאכילה כדאמ'. ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר כדילפינן פרק י"א מהלכות תרומות

ואין אוכלין אותו אלא כדרך אכילתו אם חי חי אם מבושל מבושל דלאכלה דכתיב בקרא משמע כדרך אכילה.

הלכה ה

פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה חיה ועוף דלאכלה קאי אכולה כל חד כדרך אכילתו אבל הלכה הבהמה מעצמה אין מחייבין אותו להחזירה דהדר כתיב כל תבואתה לאכול דמשמע דאפילו מה שמיוחד לאדם אוכלת הבהמה ועוף אף על גב דלא כתיבא בקראי איפשר דילפינן לה משבת דעוף בכלל כדדרשינן התם דחיה נמי לא הוה צריך הכא דבכלל בהמה איתא אי לאו דרשא דכלה לחיה מן השדה וגו'.

הלכה ו

לסוך בדבר שדרכו לסוך דמשתיה איתרבאי מה אכילה ושתיה בעינן דרך אכילה ושתיה אף סיכה כן וסיכת אדם מרבינן ולא עורות וכלים.

הלכה ח

ומדליק הנר בשמן שביעית עצמו כדילפי' מתהיה ואם מכר ולקח שמן אחר או החליפו בשמן אחר שניהם אסורים ונראה דמכירה וחילוף שלא כדרך סחורה לא אסירא מדאוריתא דהא ילפינן דשביעית תופסת דמיו במכירה בקדש דתופס דמיו והכא שניהם אסורים מדרבנן דאף על גב דיכול למכור לכתחלה כשאינה דרך סחורה היינו לאכול אבל להדלקת הנר לא דלא איתרבאי אלא להדליק הוא גופיה לא למכור כדי להדליק.

הלכה ט

לצביעה דברים שדרכן לצבוע בהם אף על פי שהן מאכלי אדם צובען בו לאדם דומיא דהדלקה דאיתרבאי אף על פי שהוא אוכל אדם והויא דומיא דאכילה דהנאתה וביעורה מן העולם שוה שבשעת הנאתו כלה מן העולם ומיני צבעים נמי בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצא הנאתו וביעורו שוה דהכי נמי משמע קרא והיתה שבת הארץ נוהגת במה שלכם לאכלה שהנאתו דומה לאכילה ולהכי חיילא עלייהו קדושה שביעית יצאו עצים שלאחר שנעשו גחלים היא דהויא עיקר הנאתן ואין צובעין לבהמה ואפילו ממאכל בהמה דאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה דאין לבהמה אלא אכילה כדכתיב לאכול.

הלכה י

מיני כביסה קדושת שביעית חלה עליהם דכתי' והית' שבת הארץ לכם לכל צרכיכם ואין מכבסין בפירות שביעית הראוייה לאכילה ואין עושין מהם מלוגמא דכתיב לכם לאכלה ולא למלוגמא ולא לזלף ולא להקיא ולא למשרה ולא לכביסה.

הלכה יא

כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מיוחד למאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא או רטיה ואפילו לאדם דכתיב לכם לאכלה ודרשינן ליה הכי כל שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה כדאמר' וכל שאינו מיוחד לכם עושין מלוגמא לאדם ולא לבהמה דלא ממעטינן מדכתיב לכם לאכלה אלא מה שהוא לכם שהוא מאכל אדם אבל מאכל בהמה לא דאף על גב דכתיב נמי בבהמה אכילה כדכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול דמשמע אפילו אוכלי בהמה דוקא לאכול ולא למלוגמא לא היא דלאכול דבהמה לגופיה איצטריך אי נמי למימר ולא למלוגמא דבהמה וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה אם חשב עליו לעצים הוי כעצים לאכילה הוי כפירות לזה ולזה נותנים עליו חומרי אדם שאין עושין מהם מלוגמא וחומרי בהמה שאין שולקין אותם דלאכלה כתיב כדרך אכילה ואין דרך בהמה לאכול שלוק ונראה דחומרי שניהם ע"י מחשבה לא הוי דאוריתא.

הלכה יב

מותר למכור אוכלים ליקח מהם אוכלי אדם אבל לא ליקח אוכלי בהמה ואפילו מאוכלי בהמה הא אמרן דכל שאינו דרך סחורה לא אסיר מדאוריתא.

הלכה יג

ופירות שביעית צריכין ביעור בארץ דכתיב בארצך תהיה כל תבואתה לאכול ואין מאכילין אותן לא לגוי ולא לשכיר ואם היה שכיר שבת או שנה או חדש או קצב מזונותיו עליו מאכילן דכתיב ולשכירך ולתושבך הגרים עמך וכן אכסניא הוי כאנשי ביתו ומאכילן.

הלכה טו

אין אוספין פירות שביעית כשהן בוסר דכתיב מן השדה תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעשה תבואה אלא מעט בשדה כשאר שני שבוע דכתיב תהיה כל תבואתה וכתיב מן השדה תאכלו את תבואתה ב' תבואות הן א' בבית וא' מן השדה ולא יכניס לתוך ביתו עד שיגיע לעונת המעשרות דקודם לא מקריא תבואה.

הלכה יז

לא יקוץ אילן משיתחיל לעשות פרי דכתיב לאכלה לא להפסיד האוכל וכל שלא הגיע לעשות פרי אכתי לא הוי מידי דבר אכילה ולא קרינא עליה לאכלה ולא להפסד וכל שהגיע לעונת המעשרות הרי הוציא פירותיו ולא הוי הפסד קציצתו.

הלכה כא

הקליפים והגרעינין שמותרים בתרומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם דכיון דבתרומה מותרים לא איקרו תבואה ולא פרי ואם ראויים לצביעה חל קדושת שביעית עליהם. תבלין נראה דקדושת שביעית עליהם מדאוריתא דהא במאכל בהמה נוהגת נמי שביעית:

פרק ו

הלכה א

אין עושין סחורה בפירות שביעית דדרשינן לכם לאכלה ולא לסחורה דלכם לכל צרככם היינו דומיא דאכילה דהנאתו וביערו שוה יצאו עצים וכו' אבל סחורה ממילא אימעיט דכתיב לאכלה ולא לסחורה כדאמר'. ויכול למכור מעט והדמים הם כפירות שביעית ויללקח בהם מאכל ויאכל בקדושת שביעית והפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה דכתיב קדש לומר שתופס דמיה וכתיב תהיה לומר בהוייתה תהא. ולוקח ירקות שדה ומוכר וצובע בשכר הוי סחורה.

הלכה ו

וחמור שביעית מהקדש [דהקדש] יוצא לחולין בפדיון דכתי' ופדה בערכך ושביעית אינה יוצא דכתיב כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס דמיו כדילפינן אף שביעית תופסת דמיה אימא יוצאת לחולין כהקדש ת"ל קדש תהיה לכם בהויתה תהא לעולם נמצאת אומר האחרון נתפס בשביעית והפרי עצמו הוא כמו שהיה דבפירות גופיהו כתיב תהיה בהוייתו תהא וחילופיהם נתפסים כהקדש דכתיב בהו קדש ויוצאין לחולין נמי כקדש וצריך לבער פירות הראשונות של שביעית והאחרונות שנשארו מותפסים בקדושת שביעית ואין עושין משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן כשאר פירות שביעית דהא בהוייתן יהו דרשינן דמשמע כל חומרא דהוה בהו קודם ופירות אחרונות נמי ילפינן דתופס דמיו דמשמע כל קדושה שבראשונים ולכך הוו כשאר פירות שביעית שלא נפדו.

הלכה ח

ואין שביעית מתחללת אלא דרך מקח שמוכרה זה לחברו אבל לא על ידי חילול לומר הרי פירות הללו מחוללין על מעות האלו כדרך שפודין הקדשות דכתיב בשנת היובל הזאת ושביעית ויובל חדא היא דאין יובל נוהג אלא אם כן יש עמו שביעית וסמיך ליה כי תמכרו ממכר לעמיתך ודרשי' סמוכים למימרא דלא שייך בפירות לתפוס קדושת

הדמים אלא על ידי ממכר ובפירות שביעית עצמן הוא דאמרינן דרך חילול לא דרשינן סמוכים אבל פרי שני מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול דהוי כקדש דמיניה ילפינן דתופס דמיו.

הלכה י

דמי שביעית אין פורעין מהם את החוב וכל שפוטר עצמו מממון בפירות שביעית הוי כפורע חוב דאסור משום סחורה וכן אין לוקחין מה שאינו לאכילה ואין סכין כלים ועורות בשמן של שביעית ואם לקח או סך יאכל כנגדן כשיעור אותן דמים יקנה צורך אכילה לאכול בתורת שביעית ונראה דלא מיתפיס קדושת שביעית אלא מידי דבר אכילה או דמי לא כפירות שביעית עצמן דאינן נוהגין אלא במידי דהנאתו וביעורו שוין אבל לקח עבדים או בהמה טמאה אף על גב דאיסורא מדאוריתא שעשה סחורה אבל לא איתפיסו כדאמר' ויאכל כנגדן נראה נמי דהוי דרבנן. ואין נותנין אותן לאומנים בשכרן שאין פורעין חוב מדמי שביעית כדאמר' ומי שנתנו לו פירות שביעית או נפלו לו בירושה אוכלן כפירות שאוסף אותן הוא בעצמו מן השדה דפירות שביעית גופייהו הוא דאית בהו קדושת שביעית לכולי עלמא ל"ש אוספם הוא או לא:

פרק ז

הלכה א

פירות שביעית אין אוכלין מהם אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול אם חיה שאינה ברשותו אוכלת בהמה לא כ"ש אלא לומר כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכיל לבהמתך מן הבית כלה לחיה בשדה כלה לבהמתך מן הבית וחייב לבערו וזהו ביעור פירות שביעית כל פרי ופרי כל זמן שכלה לחיה מן השדה ואם יש פרי שאינו נגמר אלא בסוף השנה הרי זה אוכל בשבילו אף ע"פ שהוא שמור שאלמלא לא שמרו החיה יכולה לאכול ממנו.

הלכה ה

אילן שעושה פירות שתי פעמים בשנה אוכלין בראשון עד שיכלה האחרון דכיון שרגיל לעשות פרי ב' פעמים בשנה אחד לא קרינא כלה לחיה אלא כל שכלה מכל וכל באותה שנה ופירות הסתיו נראה דמדאוריתא אוכלין בשבילן כיון שהם של שנה זו.

הלכה ו

הכובש ג' כבשים בחבית אחד כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן הבית ונראה דמדאוריתא כל ירק אחת הוא לביעור ומשום הכי אקילו בטעמא. ואסור לאכול אחר

הביעור בין לעניים בין לעשירים דבשעת הביעור שמחלקן מותר לכל בין עניים בין לעשירים דכתיב ואכלו אביוני עמך ודרשינן אביוני עמך וגם עמך אבל אחר הביעור שהוא אחר שאכלו אותם הפירות שחלקו אז אסור לכל מהן שנשאר לאחד מהם ובשעת הביעור נמי אם לא מצא אוכלים שורפו ומאבדו דהא דדרשינן לאכילה ולא להפסד היינו בשעת אכילה אבל בשעה שהוא אסור באכילה יכול להפסידו. וכשם שמבער אוכלי אדם כך מבער אוכלי בהמה מן הבית בשעה שכלה אותו המין מן השדה דכלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וכשם שמבערין את הפירות כך מבערין את הדמים דהא איתפיסו בקדושת פירות עצמן.

הלכה ט

שלשה ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ואוכלין בכל אחד משלשתן עד שיכלה האחרון שבה דבכל אחד יש שלש ארצות אבל אין אוכלין ביהודה כשכלו פירות משלש ארצותיו על הגליל שלא כלה דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמה מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וכיון דכתיב בארצך משמע למעוטי דאין סומכין בני יהודה אלא על ארצם ולא על של גליל דגמירי מסורת מאבות דאין חיה שביהודה מתרחקת כל כך לצאת מגליל ליהודה ומיהודה לגליל אבל יוצאה היא מיהודה ליהודה מגליל לגליל ואם כן אין חיה שביהודה גדלה על פירות שבגליל ואין חיה שבגליל גדלה על פירות שביהודה ולהכי קאמר בארצך לומר דאין סומכים אלא על ארצם ולא מארץ לארץ כדאמר.

הלכה יב

המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו נראה דמדאוריתא חייב לבערם כיון שכלו באותה הארץ דאין סומכין אלא עליה כדילפינן וממקום שלא כלו למקום שכלו נראה דלא אסיר מדאוריתא כיון שלא כלו בארצו כדאמרינן. פירות הארץ שיצאו חוץ לארץ מתבערין במקומם ולא מטרחי' ליה להחזירן לארץ לבערן שם משום שנאמר בארצך לחיה אשר בארצך וזהו ביעורן שמפקירה במקום דריסת חיה ובהמה ואע"ג דמהאי בארצך דרשינן לעיל דאין סומכין בני יהודה אלא על ארצם ולא על של גליל אפ"ה קרי ביה בארץ בארצך דאי הוי כתיב בארץ הוה ש"מ חדא מינייהו השתא דכתיב בארצך קרי ביה תרתי א"נ מאשר בארצך דאשר לדרשא אתא.

הלכה יג

כלל אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו ולדמיו ביעור אוכל אדם ובהמה הא דרשינן כל זמן שכלה לחיה מן

השדה וגו' וממין הצובעים דנפקא לן לכם לכל צרככם לא עדיף מאכילת אדם ובהמה דאינן אלא עד שעת הביעור ואם היה מתקיים בארץ אע"פ שיש לו ולדמיו שביעית אין לו ביעור דהא אינו כלה לבהמה מן הבית עד שתכלה לחיה מן השדה וצביעה נמי אם לא כלה אותו המין מן השדה יכול לצבוע מאותו המין בבית ונראה דמדאוריתא כל שמתקיים בארץ אין לו ולדמיו ביעור אפילו אחר ר"ה דהא כל זמן שלא כלה מן השדה אינו מבערו מן הבית וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה ואין ממין הצובעין הואיל ואינו לעצים יש לו ולדמיו שביעית דלכם כתיב לכל צרככם כשהנאתו וביעורו שוה דומיא דאכילה שבשעת אכילה כלה מן העולם אבל אין להם ולדמיהן ביעור דצביעה והדלקה דאיתרבו מתהיה אפילו במידי דבר אכילה אית להו ביעור כאכילה כשכלה לחיה מן השדה אבל שאר דברים דלא איתרבו אלא במידי דלאו בר אכילה מדכתיב לכם לכל צרככם לית להו ביעור אפילו אינו מתקיים בארץ דהא לא קרינא כלה לחיה כיון דאינו ראוי לאכילה דאף על גב דמין הצובעים אפילו אינו ראוי לאכילה יש לו ביעור היינו משום דצובעין אפילו במידי דבר אכילה כדאמר'.

הלכה טו

קליפין והנץ של רמון וגרעינין יש להם ולדמיהם שביעית ואין להם ביעור נראה משום דאינה עיקר פרי. לולבי זרדין וחרובין יש להם הכל לולבי אלה ובוטץ ואטד יש להם ולדמיהם שביעית אבל אין להם ביעור דאין הלולבין נושרין ואינו כלה מן השדה אבל עלין שלהן יש להם ביעור בעת שנושרין מאילנותיהם ועלי קנין וזתים וחרובין אין להם ביעור לפי שאינן כלות עשבים לחים ויבשים נראה דמדאוריתא כל שלא כלו בשדה.

הלכה יט

הוורד והכופר והלוטם יש להם הכל ולא תימא דהוו כעצים שאין בהם קדושת שביעית ומשום דאין הנאתן וביעורן שוה וקטף לית ביה קדושת שביעית לפי שאינו כי אם לחלוח העץ ובטל אגב העץ והיוצא מן הפגין יש לו הכל הוו כפרי גופיה ולא בטיל דכיון שהפרי עצמו יש לו שביעית שרפו נמי אבל היוצא מן העצים כיון שהעץ אין לו קדושת שביעית בטל שרפו אגביה כדאמר' כיון שיש בעץ פרי אחר אבל באילן סרק אף היוצא מן העלין ומן העקרים יש לו הכל דשרף זה הוא פרי של זה העץ ולא בטיל אגביה.

הלכה כא

פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות מין במינו או מין בשאינו מינו מדאוריתא אזלינן בתר רובא דכתיב אחרי רבים. וכל פרק שמיני מדרבנן אלא מי שהוא חשוד

לעשות סחורה בפירות שביעית או שלא לבערם ומוכר מהם דאפשר דמדאוריתא אסור ליקח ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית:

פרק ח

הלכה א

-העתקה מסוף פרק ז-

[**וכל** פרק שמיני מדרבנן אלא מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית או שלא לבערם ומוכר מהם דאפשר דמדאוריתא אסור ליקח ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית:]

פרק ט

הלכה א

מצות סז להשמיט המלוה בשביעית דכתיב שמוט כל בעל משה ידו.

הלכה ב

אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמטת קרקע שישוב הקרקע לבעליו בלא כסף דכתיב וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל וגו' אחת שמיטת היובל שהיא שמיטת קרקע וא' שמטת כספים הרי הוקשו שתי שמטות ללמד שבזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע שאין כל יושביה עליה דכתיב לכל יושביה אי אתה משמט כספים. ואע"פ שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהיקשא דלא נהגה השמטת כספים בשביעית.

הלכה ד

ואין שביעית משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה דמקץ שבע שנים משמע מסוף כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות דכל הני סימנין הוא למילף שהוא בשמינית שהוא מוצאי שביעית בחג הסוכות וא"כ מה התם אחר שבע אף שמטת כספים אחר שבע שהוא כשתשקע החמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית ואפילו הלוה בשביעית עצמה אינו משמט אלא בסופה כדילפינן.

הלכה ה

חלק את הפרה על דעת שהיום ר"ה של מוצאי שביעית ונתעבר אלול ונמצא אותו היום סוף שביעית אבדו הדמים דאין ראוי לתובעו בראש השנה כיון דאיגלאי מילתא למפרע שהוא חול כמי שראוי לתובעו דמי.

הלכה ו

ושביעית משמטת מלוה אפילו היא בשטר שיש בו אחריות נכסים דלאו כגבוי דמי וקרינא ביה לא יגוש אבל סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט דכגבוי דמי ולא קרינא ביה לא יגוש:

אזהרת קפט שלא יגוש ולא יתבע חוב שעברה עליו שמטה דכתיב לא יגוש את רעהו ואת אחיו ושביעית משמטת נמי את השבועה שהיא באה על דברים שאם יודה בהם שביעית משמטתן דלא יגוש משמע מ"מ לא לשלם ולא להשביע וכתיב נמי וזה דבר השמטה ודרשינן אפילו דיבור משמטת. הלוהו ותבעו וכפר בו והגיע השמיטה והודה אח"כ או באו עדים אין השביעית משמטת דאף על גב דחייב שבועה אכפר בו אי הודה במקצת ושביעית משמטת את השבועה כדאמר' אפ"ה כיון שהודה אחר כך או באו עדים השתא הוא דאיחייב בהודאתו דשבועה כבר נשמטה בשביעית.

הלכה ט

המלוה את חברו וקבע לו זמן לעשר שנים אינו משמט אע"פ שהוא בא לידי לא יגוש הרי הוא עתה אינו יכול לנגוש. התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת דאע"ג דאינו יכול לנוגשו כיון שהתנה שלא יתבענו אפ"ה הא הוה חייב לשלם ומשום הכי שביעית משמטתו. התנה עמו שלא תשמטנו שביעית הרי זה נשמט דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ובטל תנאו שאינו יכול לבטל הוא דין השביעית התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון חייב ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה.

הלכה יא

הקפת החנות אינה נשמטת אלא א"כ זקפה במלוה וכן שכר שכיר דכל שלא זקפה במלוה לאו חוב הוא ולא שייך ביה לא יגוש. וכן קנסות אינם נשמטים אלא א"כ זקפן במלוה משעת העמדה בדין דקודם זה לאו ממון הוא דאי מודה ביה מיפטר ולא קרינא ביה לא יגוש ואינם משמיטים אבל משעמד בדין ממון הוי ומשמיט. המגרש אשתו קודם השמטה אין כתובתה נשמטת אלא א"כ פגמתה או זקפתה עליו במלוה דקודם זה לא הויא חוב והויא כמעשה ב"ד.

הלכה יד

המלוה על המשכון שהוא כנגד החוב אינו משמט דבעל חוב קונה משכון מדכתיב ולך תהיה צדקה והואיל דשלא בשעת הלואתו קני ליה בשעת הלואתו נמי אהני לענין דקרינא אשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך פרט שיש לאחיך בידיך דהיינו משכון דכנגדו שהוא של אחיך בידיך אינו משמט אבל היה החוב יותר משמט היותר דליכא מידי לאחיו בידו בהאי יתר.

הלכה טו

המוסר שטרותיו לבית דין אינו משמט דכתיב ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך וזה בית דין הוא שתובעין אותו וכן פסק דין הוי כגבוי ואינו נשמט.

הלכה כח

המחזיר חוב שעברה עליו שמטה צריך המלוה לומר לו משמט אני וכבר נפטרת ממני אמר לו אף על פי כן יקבל דכתיב לא יגוש והרי לא נגש וכתיב וזה דבר השמטה מדכתיב וזה דרשינן דאין צריך אלא דיבור אחד ואם לא אמר שלי הם ובמתנה אני נותנם לך לא יקבל ממנו דכל שנותנם בתורת פרעון הוי נושה ומשמט כדאמר לעיל ע"מ שלא יתבענו שביעית משמט:

הלכה ל

אזהרת קצ שלא ימנע מלהלוות קודם שמטה כדי שלא יאבד ממונו וישמט דכתיב השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו' וחטא גדול הוא כיון שהזהירה עליו תורה בשני לאוין דכתיב השמר ופן וכל מקום שנאמר השמר או פן או אל אינו אלא ל"ת והתורה הקפידה על מחשבה זו וקראו בליעל והוסיף לצוות שלא ימנע אלא יתן דכתיב נתון תתן לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה':

פרק י

הלכה א

מצות צח לספור שבע שנים שבע פעמים דכתיב וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים יכול יעשה שבע שנים רצופים שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה:

מצות צט לקדש שנת החמשים דכתיב בתר שבע שבתות שנים וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו' ושתי מצות אלו מסורות לב"ד הגדול בלבד [ואפשר דילפינן הא מדאמרינן (ערכין ל"ב:) דאין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה וכשגלו שני שבטים

בטלו היובלות והיינו משום דבית דין הגדול של שנים ושבעים הוו מכל שבטי ישראל כדכתיב אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא, טז) ולקח ששה מכל שבט וכיון דבית דין הגדול הוו מכל שבטי ישראל והכ' בעי' יושביה עליה משמע דיובל מסור לבית דין הגדול דהיינו מכל השבטים ויובל סמוך אשמטה].

הלכה ב

ואחר י"ד שנה שנכנסו לארץ התחילו למנות דכתיב כי תבאו יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל אל הארץ אשר אני נותן לכם מנין אתה אומר כבשו אבל לא חלקו לשבטים חלקו לשבטים ולא חלקו למשפחות ולא לבתי אבות ואין כל אחד מכיר את חלקו שלא יהו חייבין בשמטה ת"ל שדך עד שיהא כל אחד מכיר את שדהו כרמך עד שיהא כל אחד מכיר את כרמו נמצא שעשו שנת אחד ועשרים משנכנסו שמטה ושנת ס"ד יובל

הלכה ג

שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ עד שיצאו שהיתה שנת ל"ו ביובל ואף על גב שמשנת שש לחזקיהו בטלו היובלות שגלו עשרת השבטים ואיכא שני טובא עד החרבן כ"ג לחזקיהו ונ"ה למנשה ושתים לאמון ול"א ליאשיהו וכ"ב ליהויקים וצדקיהו אפ"ה הרי אמרו חז"ל שירמיהו החזיר עשרה השבטים ויאשיהו מלך עליהם דכתיב כי המוכר אל הממכר לא ישוב וגו' אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיתבטל אלא מלמד שהחזירן וא"כ בשנת י"ח ליאשיהו שהיתה תחלת היובל כבר קדשו אותו שהיו כל יושביה בתוכה ושנת כ"ד למנשה היתה שנת יובל שתחלתו משנת ד' לחזקיהו ואף על גב שכבר גלו ב' שבטים וחצי בימי פקח אפשר שכיון שחזרו הכל בימי יאשיהו שהיה לו דין יובל למפרע כיון שבתחלה ובסוף היו כל יושביה בתוכה וא"כ לפי חשבון המקובל מן הגאונים שנת הרצ"ב ליצירה היתה שנת שמטה.

הלכה ח

משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט המנשי בטלו היובלות דכתיב וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה והוא שלא יהו מעורבבין דהכי משמע יושביה המיוחדין עליה שיהו יושבין כתקנן וכתיב נמי יושביה לכל יושביה בזמן שהיובל נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ דכתיב יובל היא דמשמע היא יובל בכל מקום א"כ מה ת"ל בארץ לומר בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג אף בחוצה לארץ אינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית דהא קודם שנבנה הבית כשנכנסו לארץ מנו יובלות ושמטין כדכתיב שבע שנים שבע פעמים וגו' והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה וקדשתם את שנת החמשים וגו'.

הלכה ט

ובזמן שהיובל נוהג דין עבד עברי נוהג דכתיב עד שנת היובל יעבוד עמך ודין בתי ערי חומה דכתיב לא יצא ביובל ודין שדה חרמים דכתיב ויצא ביובל ושב לאחוזתו ודין שדה אחוזה דיצא ביובל ותתחלק לכל בני משמר ומקבלין גר תושב דכתיב הכא כי טוב לו עמך בעבד עברי דאינו נוהג אלא ביובל וכתיב בגר תושב עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו מה טוב דהתם בזמן שהיובל נוהג אף טוב דהכא בזמן שהיובל נוהג. ונוהגת שביעית הארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה שביעית דכתיב כי קרא שמטה לה' בכל מקום והשמטת כספים הוקש לשביעית דבשתי שמטות הכתוב מדבר ובזמן שאין היובל נוהג אין אחת מכל אלו נוהג כדילפינן:

הלכה י

מצות ק לתקוע בשופר בעשרה בתשרי בשנת היובל כדי לצאת עבדים חפשי' דכתיב ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם. ומצוה זו מסורה לב"ד תחלה וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע דכתיב תעבירו שופר וכתיב בכל ארצכם דמשמע לכל יחיד ויחיד וב"ד תחלה דכתיב תעבירו שופר והדר בכל ארצכם ותוקעין בשופר תשע כדרך שתוקעין בר"ה דכתיב והעברת דהיינו תקיעה שופר תרועה והדר תעבירו דהיינו תקיעה שלאחריה ומעבירין שופר בכל גבול ישראל כדאמר'.

הלכה יא

שופר של יובל ושל ר"ה א' הוא דילפינן שביעי שביעי לג"ש ואפי' בשבת דכתיב ביום הכיפורים והא לא איצטריך מדאוריתא דתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה וא"כ אסמכתא בעלמא היא לאיסורא דרבנן ואפשר דאתי קרא לדחויי מלאכה מן התורה בעשיית שופר לתקוע בו ביובל ואשמועינן קרא דאתי עשה ודחי ל"ת ועשה משום דהויא מצוה עוברת מיובל ליובל אף על גב דבעלמא אפילו במצוה עוברת לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה.

הלכה יג

שלשה דברים מעכבים ביובל תקיעה ושילוח עבדים והחזרת שדות לבעליהן וזו היא שמטת קרקע דכתיב יובל היא דמשמע אם עשית דברים הללו היא יובל ואם לאו אינו יובל דקסברי מקרא [נדרש] לפניו ולפני פניו ולאחריו דהיא קאי אקריאת דרור דסליק מיניה ואתקיעת שופר הכתובה לפני פניו ולאחריו שמטת קרקעות דכתיב ושבתם איש אל אחוזתו.

הלכה יד

מר"ה עד יום הכיפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדים ולא השדות חוזרות דכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה וכיון דכתיב שבע שבתות שנים והעברת שופר תרועה יודע אני שהיא שנת החמשים וקדשתם את שנת החמשים למה לי לפי שנאמר ביום הכיפורים יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום הכיפורים ואילך ת"ל וקדשתם מלמד שמתקדשת והולכת מתחלתה לא נפטרים לבתיהם דכתיב תעבירו שופר והדר וקראתם דרור ולא משתעבדים דכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה אלא אוכלים ועטרותיהם בראשיהם אם רצה להראות שהם חפשים וכיון שהגיע יום הכיפורים תקעו ב"ד נפטרו עבדים וחזרו שדות לבעליהם.

הלכה טו

דין היובל בשביעית הארץ ודין השמטה אחת היא לכל דבר דכשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל שנת החמשים שנה וגו' לא תזרעו לא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה:

אזהרת קצא שלא תעבד אדמה בשנה זו דכתיב לא תזרעו:

אזהרת קצב שלא יקצור ספיחיה כדרך הקוצרים דכתיב ולא תקצרו את ספיחיה:

אזהרת קצג שלא יבצור נזיריה [כדרך] הבוצרים דכתיב ולא תבצרו את נזיריה וכל אסור ומותר בשביעית כן ביובל ואכילה ומכירה וביעור נמי כדין פירות שביעית לכל דבר דכתיב ביובל מן השדה תאכלו את תבואתה כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית כלה מן השדה כלה מן הבית והשביעית משמטת כספים ולא יובל דכתיב וזה דבר השמטה שמוט שביעית והיובל מוציא עבדים ולא כספים והיובל מוציא עבדים ומשמט קרקע כדאמר':

מצות קא ליתן גאולה לארץ בשנה זו והוא דין שדה אחוזה ושדה מקנה דכתיב גאולה תתנו לארץ יובל משמט קרקע בתחלתו דכתיב ביובל וקראתם דרור בארץ ושבתם איש אל אחוזתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה כדילפינן מהקשא דמקץ שבע שנים וגו' וכתיב נמי התם מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו':

פרק יא

הלכה א

אזהרת קצד שלא תמכר לצמיתות ארץ ישראל המתחלקת לשבטים דכתיב והארץ לא תמכר לצמיתות ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים בלא תעשה דלא כתיב לא תמכור

אלא לא תמכר ואין מעשיהם מועילים אלא תחזור השדה לבעליה ביובל דמדאיצטריך קרא למוכר שדהו לששים שנה דאינו יוצא ביובל משמע דאם מכרה סתם או לצמיתות דאינו מועיל אלא תצא ביובל דכתיב והארץ לא תמכר לצמיתות מי שאין שם יובל נצמתת [יש] (אין) שם יובל אינה נצמתת יצאת זו שאע"פ שאין שם יובל אינה נצמתת אלא יוצאה לסוף ששים דאין היובל מוציא אלא קרקע שאם לא היתה מצות יובל היתה נצמתת כדאמר'.

הלכה ג

לא ימכור האדם את ביתו או שדה אחוזתו אלא א"כ העני דכתיב כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ואם עבר ומכר מ"מ מכורין דלאו עיכובא הוא.

הלכה ד

דין מוכר שדה אחוזתו לחשב לפי השנים הנשארות ליובל וגורע השנים שאכל מדמי המכר ומחזיר לו השאר דכתיב וחשב את שני ממכרו שמחשב כמה שנים משמכרה עד היובל ומחלק הדמים לפי השנים. לא גאלה עד שנת היובל תחזור לבעלים בלא דמים דכתיב כי מספר תבואות הוא מוכר לך הא אינו מוכר גוף השדה אלא מספר התבואות וכתיב ואם לא מצאה ידו וגו' עד שנת היובל ושב לאחוזתו.

הלכה ו

מכרה מלאה פירות לפני ר"ה וגאלה אחר שתי שנים הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי השנים ואינו מחשב אלא לפי ב' שנים בלבד דכתיב כמספר שני תבואות ימכור לך דמשמע כל תבואות שבשתי שנים מדהוה ליה למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוה משמע שני תבואות. כל הגדל בשדה הרי הוא של לוקח אבל אילן שנכסח או שיבש שניהם אסורים בו המוכר שהרי מכר הכל הלוקח שאין לו בשדה אלא פירות ולא גוף הקרקעות והאילנות ולכך ימכר וילקח בדמי קרקע והלוקח אוכל פירותיה עד שתגאל השדה הראשון מידו ואז המוכר אוכל פירות אותו הקרקע שלקחו בדמי האילנות שנכסחו או יבשו עד שתגאל מידו.

הלכה ח

הלוקח שדה אחוזה והשביחה שנטע אילנות כשחוזרת ביובל שמין השבח ללוקח דגלי קרא גבי לויים שאפילו שגואלים לעולם שמין השבח ללוקח דכתיב ויצא ממכר בית מה שמכר חוזר ולא השבח שהשביח הלוקח.

הלכה ט

אין המוכר שדה מותר לגאול בפחות משתי שנים דכתיב במספר שני תבואות ימכור לך אינו מוכר פחות משתי שנים ואפילו רצה הלוקח אסור דהוא נמי קאי בעשה דכתיב במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך דמשמע שתהא קנויה לו שתי שנים ואי מהדר ליה מקמי הכי עובר בעשה ושתי שנים אלו הם מעת לעת מיום המכירה דכתיב שני תבואות מיעוט שני שתים וכתיב תבואות ומשמע כל תבואות של שתי שנים להביא תבואה שלישית כדאמר' ושלש תבואות לא משכחת לה בשתי שנים אלא מעת לעת כגון מכרה לו באלול מלאה פירות נמצא אוכל תבואה עד שיחזור ויקצור קודם אלול הבא הרי שתי תבואות בשנה אחד ועוד יאכל תבואה השניה שהיא שנה השלישית לפי מנין העולם וצריך שיאכל הלוקח לפחות שתי תבואות בשתי השנים שאם היתה שנה אחת שביעית או שדפון או ירקון אינה מן המנין דהכי משמע קרא מספר שתי תבואות שתי שנים הראויים לתבואה תשהא ביד הלוקח אבל הניחה הוא בורה עולין לו מן המנין דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה. מכרה בשנת היובל עצמה אינה נמכרת והדמים חוזרים לבעלים דאם מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר מכרה שנה אחת לפני היובל הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל דכתיב שני תבואות והוי כמו אם היתה שנה אחד שביעית או שדפון דילפינן מהכא דאין עולה למנין שתי שני'.

הלכה יג

מכר שדה שאינו ראוי לזריעה הרי זה פודה בפחות משתי שנים דכתיב שתי תבואות שדה הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים ואם לא גאלה אע"פ שאינה ראויה לזריעה חוזרת לבעלים ביובל דהא לא תמכר לצמיתות כתיב מ"מ בין עושה פירות או לא.

הלכה יד

מכר אילנות אין נגאלין בפחות משתי שנים דהא ראויים לתבואות ואם לא גאלם אינם חוזרים ביובל דכתיב ושב לאחוזתו לא לאילנות.

הלכה טו

מכר שדהו לראשון וראשון מכרה לשני וכן עד ק' זה אחר זה בשנת היובל תחזור לאדון ראשון דכתיב בשנת היובל תשוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ דהיינו אדון ראשון ואין המוכר מחשב כשבא לגאול אלא עם לוקח ראשון לא עם שני שלקחה ביותר דכתיב לאשר מכר לו. לקחה שני בפחות מחשב עם השני דכתיב לאיש אשר מכר לו מדכתיב לאיש יתירא משמע לאיש אשר מכרו לו והוא עתה בתוכה כשבא

לגאול ומנ"ל דדרשינן לקולא גבי מוכר ולא לחומרא דגמרינן גאולה גאולה מעבד עברי כתיב הכא ומצא כדי גאולתו וכתיב התם גאולה תהיה מה להלן להקל אף כאן להקל והתם מנ"ל דכתיב מכסף מקנתו וכתיב כפי שניו ודרשינן להני קראי הכי אם עוד רבות בשנים אם יש ריבוי בכספו שהשביח ישיב גאולתו מכסף מקנתו דאין מחשב אלא במה שנמכר ואם מעט נשארו דמיו בשנים שהוא עומד בהם כגון שהכסיף כפי שניו שהוא שוה עתה ישיב גאולתו ולא תימא בריבוי ומיעוט שנים משתעי קרא דא"כ ליכתוב רבות שנים מיעוט שנים מאי בשנים נתרבה כספו בשנים מכסף מקנתו נתמעט כספו בשנים כפי שניו כדאמר'. מכר והשביח מאליה ביד הלוקח מחשב לפי מה שמכר דכתיב והשיב את העודף הנשאר בידו מן הדמים שקבל לאחר שינכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכל. מכר והכסיפה ביד הלוקח ופחתו דמיו אינו מחשב אלא לפי מה שהיה עתה דכתיב והשיב את העודף העודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למדרש להכי ולהכי ודרשינן ליה לקולא ולא לחומרא דגמרינן מעבד עברי כדאמר.

הלכה יז

מכר שדה כדי לגאול שדה אחר שמכר [אין] שומעין לו דכתיב ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר דמה השיגה ידו דהשתא דכשמכרה לא היתה משגת כדכתיב כי ימוך אף מצא נמי דהשתא מצא ידו וכן אם לוה לגאול אין שומעין לו דכתיב והשיגה ידו ולא שילוה.

הלכה יח

ואין גואל לחצאין דכתיב כדי גאולתו כדי גאולה הוא גואל ואינו גואל לחצאין ואם רצו קרוביו לגאול גואלים דכתיב ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו.

הלכה יט

הנותן שדהו מתנה הרי זו חוזרת ביובל דכתיב תשובו איש אל אחוזתו לרבות את המתנה דקרא יתירא הוא דהא כבר נאמר ושבתם איש אל אחוזתו והילכך לרבות את המתנה שהיא בהשבה.

הלכה כ

האחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל דאין ברירה והוי כמי שהחליפו חלקיהן וחליפין כמו המכר וכן הבכור והמייבם אשת אחיו ונטל חלק אחיו מחזיר ביובל חלקו ונוטל חלק שכנגד מה שהחזיר.

הלכה כא

היורש את אשתו אי ירושת הבעל מדאוריתא אינו מחזיר ביובל דירושה אינה חוזרת ואי דרבנן חוזרת ובלא דמים מדאוריתא:

פרק יב

הלכה א

מצות קב לדון בדין בתי ערי חומה והוא שהמוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה שגואלה כל שנים עשר חדש מיום שמכר בכל עת שירצה ואפילו ביום שמכרה ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים דכתיב איש כי ימכור בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו ימים תהיה גאולתו ודרשינן ליה הכי עד תום שנת ממכרו ולא שנת של מנין עולם. ימים תהיה גאולתו מעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד חצי יום של ניסן הבא וכשרוצה לפדות נותן כל הדמים שלקח ואינו גורע ללוקח כלום דלא כתיב ביה חשבון אלא והיתה גאולתו דהיינו כל דמים שלקח.

הלכה ב

ואין הקרובים פודין אותה אלא הוא עצמו אם השיגה ידו דכתיב איש כי ימכור בית מושב עיר חומה והיתה גאולתו מי שמכר הוא שגואל ולא מי שלא מכר ויש לו למכור מנכסיו ולפדות דלא כתיב ביה ומצא אבל לא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין דגמרי' גאולתו גאולתו משדה אחוזה דאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין אף כאן דכתיב גאולתו אין לוה וגואל ואינו גואל לחצאין והאי לאו ג"ש אלא גילוי בעלמא ולהכי לא ילפינן מיניה למוכר מנכסיו לגאול דכיון שיש לו לגאול גואל דלא כתיב ומצא כדאמר'.

הלכה ג

מת הלוקח יפדה מיד בנו דאף על גב דכתיב מיד הקונה אותו והאי לא קנה הא כתיב והיתה גאולתו מ"מ ואפילו מיד בנו וכן אם מת המוכר יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש דאף על גב דכתיב כי ימכור בית מושב וגו' והיתה גאולתו אפ"ה כיון דה"ל למיכתב יגאלנה ושני דבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפילו ע"י אחר.

הלכה ד

מכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה מונין לראשון כיון ששלמה שנה ראשונה הוחלט הבית ביד השני שהמוכר מכר לשני כל זכות שבא לידו דאי לא כתיב אלא עד מלאת שנה לא הוה ידענא אם שנה לראשון או לשני השתא דכתיב לו משמע דאמוכר ראשון

קא מהדר. הגיע שנים עשר חדש ולא גאלה הרי זו נחלטת ביד הלוקח דכתיב ואם לא יגאל עד מלאת לו וגו' לצמיתות לקונה אותו לא יצא ביובל וכן אם נתן לו מתנה ולא גאלה כל י"ב חדש נחלטת בידו דכתיב לצמיתות לרבות את המתנה מ"ט צמית הוה מצי למיכת' וכתב לצמיתות.

הלכה ה

היתה שנה מעוברת אינו נחלט עד סופה דכתיב עד מלאת לו שנה תמימה להביא חדש העיבור ולפעמים כלה קודם זמן בית שנמכרה אחר כך מאותה שנמכרה קודם מפני שירד הלוקח לחדש העיבור לפיכך יפסיד דתמימה כתיב להביא חדש העיבור אבל שני לא ירד לחדש העיבור אם לא רצה לקבל יעשוהו בית דין לקבל כיון שנתנה תורה רשות לגאול.

הלכה ח

המקדיש בית עיר חומה גואלה לעולם דאין הקדש חולט דכתיב לקונה אותו לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות דליכא פריה ורביה קמי שמיא ואם גאלה אחר מיד הקדש כיון שעלתה לו שנה ולא גאלו בעליו נחלט לגואל דכתיב לקונה אותו ואפילו מיד הקדש.

הלכה ט

הגיע יובל בתוך שנת מכר אינו חוזר ביובל אלא אם ירצה המוכר יגאול כל שנת המכר או תמלא שנה דחלוט דקרא דלא יצא ביובל יתירא כיון דכתיב לצמיתות לקונה אותו אלא אתא למוכר בית ערי חומה ופגע יובל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל.

הלכה י

המוכר בית בבתי החצרים או עיר שאינה מוקפת חומה כראוי אם רצה לגאול מיד גואל כדין הבתים וגואל עד שנת היובל כדין השדות דכתיב ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב הקשו הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה יוצא ביובל ובגרעון כסף אף בתי ערי החצרים כן אימא אינה נגאלת פחות משתי שנים כשדה אחוזה ת"ל גאולה תהיה לו מיד כבתי ערי חומה.

הלכה יא

כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתים דכתיב אשר בעיר לרבות כל מה שבעיר הדומה לבתים לא השדות דהא כתיב בית.

הלכה יב

בית שאין בה ד' אמות על ד' אמות אינו נחלט כבתי ערי חומה אלא פודהו לעולם ויצא ביובל אם לא גאלו כשאר קרקעות דלאו בית מיקרי וירושלם אין בית נחלט בה משום דכתיב לקונה אותו לדורותיו וירושלם לא נתחלקה לשבטים ומאן קא מקני ליה. בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי החומה דכתיב כי ביתה בקיר החומה וכתיב ובחומה היא יושבת לומר בחומה ולא בעיר החומה. עיר שגגותיה חומתה או שהים חומתה אינה כמוקפת חומה דכתיב חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריה שימה חומתה.

הלכה יד

אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהא בו ג' חצרות או יותר ובכל חצר ב' בתים או יותר דבבציר מהכי לא מקריא עיר וישב ולבסוף הוקף נמי לא מקריא עיר דכתיב בית מושב עיר חומה דמושב נקוד פתח והוא סמוך ומשמעו בית מושב של עיר חומה משמע שהחומה היתה שם תחלה.

הלכה טו

ואין סומכין אלא על חומה המוקפת מימות יהושע דכתיב עיר חומה שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון לא שהקיפוה חומה מכאן ולהבא ועיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע אף על פי שאינה עתה הרי היא כמוקפת חומה דכתיב אשר לוא חומה משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו קודם לכן הוי הבית חלוט נמי בה כדין בתי ערי חומה וכיון שגלו בחורבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה וכיון שעלה עזרא בביא' שניה נתקדשו כל הערים המוקפות חומה מימות יהושע דכתיב וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון בני ישראל ותהי שמחה גדולה מאד איפשר בא דוד ולא עשו סוכות אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע דהאי כי לא עשו לאו אסוכות קא מהדר אלא ה"ק כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימות יהושע ומאי ניהו קדושת הארץ דמה ביאתם בימי יהושע מנו שמטי' ויובלות וקדשו ערי חומה אף ביאתם בימי עזרא כן וכתיב והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירישתה ובשובם מן הגלות מישתעי קרא דכתיב לעיל מיניה ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וכיון דכתיב אשר ירשו אבותיך וירשת מקיש ירושתך לירושת אבותי' מה ירושת אבותיך בחידוש כל הדברים הללו אף ירושתך בחידוש כל הדברים הללו. וכן לעתיד לבא בביאה שלישית [י]נהגו כל הדברים הללו דקדושה שניה דעזרא לא פסקה דלא כתיבי בקרא אלא שתי ירושות אשר ירשו אבותיך וירישתה משמע דירושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא:

פרק יג

הלכה א

מצות קג שינתנו לשבט לוי בארץ ישראל ערים לשבת ומגרשיהם והם שש ערי מקלט ועליהם ארבעים ושתים עיר דכתיב צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת ומגרש לערים אשר סביבותיהם תתנו ללוים והיו הערים וגו'. מגרשי הערים נתפרשו בתורה שהם שלשת אלפים אמה לכל רוח מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב ולהלן הוא אומר ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו' הא כיצד אלף אמה מגרש מקום חלק חוץ לעיר לנוי ואלפים אמה לשדות וכרמים ונותנים לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה שאין קוברין מתיהם לתחום עריהם דכתיב מגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו אלו המגרשים ולא לקבורה:

אזהרת קצה שלא יעשו בערי הלוים עיר מגרש ולא מגרש עיר ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש דכתיב ושדה מגרש עריהם לא ימכר אלימא לא ימכר כלל והא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל דמזבני אלא מאי לא ימכר לא ישונה ממה שהוא לעולם.

הלכה ז

כהנים ולויים שמכרו שדה מעריהם או בית מבתי ערי חומה אין גואלין כסדר הזה אלא מוכרין השדות ואפילו סמוך ליובל וגואלים מיד ואם הקדישו שדה גואלים מיד ההקדש לאחר היובל וגואלים בתי ערי חומה כל זמן שירצו אפילו אחר כמה שנים דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים ואשר יגאל מן הלוים ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו ביובל כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל אם יקנה איש בית או עיר מהם יצא ביובל אותו ממכר של בית או של עיר לזה שמכרו ולא יהיה לצמיתות כבתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו לשון קניה ודין זה תלוי במקומות אלו של הלוים שלא נאמר גאולת עולם תהיה ללוים בכל מה שימכרו אלא בערי הלוים שנתנו להם מאת בני ישראל:

הלכה י

אזהרת קצו שלא ינחלו כל שבט לוי בארץ כנען אלא שיתנו להם ערים לשבת דכתיב לא יהיה לכהנים הלוים כדאמרינן:

אזהרת קצז שלא יטלו הלוים חלק בבזה בשעה שכובשים את הערים דכתיב לא יהיה הלוים חלק ונחלה עם ישראל חלק בבזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזה. ובן לוי או כהן שנטל חלק בבזה לוקה שעבר על מצות ל"ת ואם נטל נחלה בארץ אין לוקין משום דאין קרקע נגזל ומעבירין אותה הימנו ונראה

לרב ז"ל שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרת עליה ברית לאבות כדדייק קרא בארצם דהיינו שהוא שלהם מעתה אבל שאר כל הארצות שכובשים ישראל הכהנים ולויים הם כשאר ישראל.

הלכה יב

ולמה לא זכה שבט לוי בנחלה ובביזה מפני שהובדל לעבוד את השם ולשרתו ולהורות משפטיו וחוקיו כדכתיב יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מכל דרכי העולם והם חיל ה' כדכתיב ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם דכתיב אני חלקך ונחלתך.

הלכה יג

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש מבאי עולם שנדבה רוחו אותו לעמוד לפני השם לשרתו ולפרוק מעליו עול חשבונות הרבים הרי זה נתקדש ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ויזכה לו לעולם דבר המספיק לו ואמר דוד ע"ה ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. ויש במצות אלו דברים מדרבנן כדיני פרוזבול ודברים אחרים סמוכים אלאו דלא תסור: